

HET BOEK VAN DE WEEK.

HET PARADIJSPROBLEEM, door Dr. H. Visscher, Hoogleraar aan de Rijks-Universiteit te Utrecht.
Uitgave: La Rivière en Voorhoeve.

Wie zou niet grijp grijpen naar een boek als dit?

Een boek, dat handelt over kwesties, welke ons zoo lang hebben beziggehouden, een boek, geen brochure van enkele vellen, maar van 190 bladzijden, waarin ruimte is om op alle details in te gaan, een boek, dat door zijn koninklijke uitgave tot lezen lokt, een boek, nu eens niet van een der onzen, wiens zienswijze door de Asser procedure als bekend mag worden ondersteld, maar een boek van een buitenstaander-naastbestaande?

Bovendien is het geschreven door een geestverwant, die immer blij heeft gegeven van oorspronkelijkheid, op wiens wetenschappelijkheid onze politieke vijanden hebben afgegeven, toen hij onder het ministerie-Kuyper werd benoemd, maar die Christelijk wraak heeft genomen door het uitgeven van hoogstaande wetenschappelijke werken, inzonderheid op godsdienst-historisch gebied.

Toch bereidt dit boek in het eerst een teleurstelling.

Is dit Prof. Visscher?

Ieder weet, dat hij over een brillanten stijl beschikt, ietwat archaïsch, het is waar, maar niemand zal de eerste zijn om dat hem, die niet meer tot de jongeren behoort, onjuist te duiden.

Wie herinnert zich niet de eerste bladzijden van zijn „Na eer en Staat”, een werkje, waarmee wij in het geheel niet instemmen, maar dat toch om zijn stijl-elegantie, waarop voortdurende omgang met Fransche schrijvers ongetwijfeld invloed had, bewondering afdwong?

Vergelijk men hiermee de eerste hoofdstukken van zijn „Paradijsprobleem”, dan herhaalt men de vraag: is dit Prof. Visscher?

Van der Palm schijnt zich in Prof. Visscher te hebben gereïncarneerd en 's mans oratorie is maar weinig gemoderiseerd.

Oftewel, Ten Kate's minst goede poëzie schijnt door Prof. Visscher tot proza vermalen en daaruit bakt hij hoogdravende, holle, onzuivere zinnen:

Een paar monstertjes?

„Als door eene deur, geopend in den hemel, vaart het eeuwig, ongeschapen licht des Geestes over Gods kinderen uit”. (Dat gaat nog). Maar dan: „Te midden der duisternis, die het menschenleven omwachtelt (?), heffen hunne oogen zich opwaarts”.

„Als stofkens door (??) de zonnepanen zweeft het heil des hemels door de sphaeren (spelling à la Van Eeden), gedragen door mysterieuse, wondere kracht, maar zijne paden zijn geteekend, zoodat geen grilligheid van willekeur, maar vaste orde heerscht”.

„Voor het hemelsch licht, dat uitstraalt over Gods kinderen, bestaat geen stuurloos spel van krachten, is niet eene zinloze evolutie, die mechanisch wordend, haars ondanks, aan het nu bereikte stadium ook de menschelijke rede genereeren kan.”

„Als een gloed van stralen door schalen van albast (denk aan uw salon!) een weerschijn werpt, gloort zij door al wat is en leeft”.

„Het staat in vlammen schrift in de lichtzee van den dag, welks blauw (blauw licht ziet men bij een spirituslichtje) miljoenen werelden omnevelt (?)”.

Deze stijlbloempjes plukte ik op de eerste twee bladzijden voor het vaderland weg.

Als ik wilde kon ik u zulke boeketten bij dozijnen aanbieden.

Het is alles overdeftig.

Op blz. 15 heet het: „Geen grashalm ontkiempt onder den adem der lente, geen bloem ontkiempt in kleurenpraal, geen made schuift door het stof voor onzen voet (een worm, die kruipt is niet oratorisch genoeg, het moet zijn een made, die schuift)”. Zoo staat hier hoofdstuk na hoofdstuk vol onechte beelden.

Daarbij is de auteur verliefd op den ouden tweeden naamval: vermeerdering des geslachts, des menschen ziel, weelde des paradijses, zonde des paradijses.

Het is, alsof Prof. Visscher in het begin een Paradijspos in proza wilde schrijven.

Daarmee zou ook de indeeling van het werk: „De Paradijs-Dag” en de „Paradijs-Nacht” zijn verklaard. In zijn gewone doen zou hij allicht de voorkeur hebben gegeven aan: Het Paradijs vóór en na den val.

Dat ik het boek niet ter zijde legde, vindt vooral daarin zijn reden, dat ik van Prof. Visscher betere gedachten had.

Ik oefende mij in het aanhouden en won.

Zoo wat van het vijfde hoofdstuk af begon de victorie.

De swelling verdwijnt goeddeels. De zinnen worden korter, de stijl eenvoudiger, de beeldspraak soberder en ... de inhoud interessanter, de schrijver origineeler.

Ook in het voorafgaande komen wel mooie gedachten voor, maar weinigen ervan fonkelen van

zoo niet zijn; op elk gebied moesten de belijdende Christenen de wereld veroveren voor hun Koning en inplaats daarvan schijnt het de hoogste kunst, te houden wat we hebben en ontlokt het grooten dank als we een aanval zonder al te veel verliezen kunnen afslaan.

Bij zulk een positie past uitnemend goed ons democratisch parlementair stelsel en is zelfs dit intermezzo-kabinet te zien als gelukkig verschijnsel.

Te groot mag de dankbaarheid echter niet wezen.

Onze blijdschap met dit Ministerie is de vreugde van den man wiens been werd afgereden: 't had ook het hoofd kunnen zijn. Dat wij geen ander Ministerie hebben is zeker voor een groot deel te stellen op rekening der lieden die met verwarde onware leuzen en vrome termen een politiek voeren van afbraak en versplintering en daarmee toonen geen oog te hebben voor de roeping en betekenis van het Christendom in dezen tijd. Het doet goed om tegenover deze onverantwoordelijke houding te zien hoe door Mr. Heemskerk naar beide kanten de positie werd bepaald. Naar den kant van het Kabinet door te wijzen op veel wat ons krenkt en met de neutrale positie van dit ministerie niet te rijmen valt; en naar den kant der andere partijen door te wijzen op wat de partijen van rechts vereenigt.

Het feit dat deze toon ook in het spreken van de heeren Nolens en Dr. De Visser te beluisteren viel, (een goed verstaander heeft aan een half woord genoeg geeft reden om dezen kijk op de politieke barometer te besluiten met de conclusie, dat niet zonder reden gehoopt mag worden op ieder weer.

E. VISSER.

LITERATUUR EN KUNST.

De nieuwe deelen van de Mythen- en Legendes-Serie.

Naar men weet bedoelen we met deze rubriek van ons blad vooral, de aandacht der lezers te vestigen op nieuw-verschenen boeken, die belangstelling en aanbeveling verdienen. Immers, bij de veelheid van nieuwe boeken, een veelheid, die steeds grooter wordt, allen „druk der tijden” ten spijt, is zonder behoorlijke oriëntatie een goede lektuurkeuze vrijwel onmogelijk. En dus is noodig waarschuwing tegen het verkeerde, maar niet minder aanwijzing van wat aanbevelenswaardig is en als lektuur geschikt.

Daarom meenen we in dit artikel eens te moeten wijzen op een boekenserie, die al sinds jaren bestaat en in den laatsten tijd met verscheidene voortreffelijke deelen is uitgebreid. We bedoelen de „Mythen- en Legendes-Serie”, die tot het fonds van den Uitgever W. J. Thieme en Cie. te Zutphen behoort.

Velen onzer lezers zullen deze „Mythen- en Legendes-Serie” kennen. De drie oudste deelen: „Mythen en Legendes uit de Middeleeuwen”, „Mythen van Griekenland en Rome”, „Noorsche Mythen”, behooren tot de algemeen-bekende boeken, ook onder jongeren.

De betekenis van zoodanige verzamelingen is aanstonds en voor ieder duidelijk. Mythen en Legendes behoren tot de cultuurschatten van een volk en, omdat ze overtuigingen en denkbeelden bewaren en inzicht geven in toestanden en verhoudingen zijn ze uit cultuur-historisch oogpunt van veel belang.

Maar bovendien hebben ze meestentijds ook belletristische waarde, vooreerst omdat de vorm, waarin ze gesteld zijn, niet een uiterlijk omhulsel is van het verhaal, maar tot het wezen daarvan behoort en onafscheidelijk daaraan is verbonden. En in de tweede plaats, omdat ze stof hebben geleverd en altijd weer leveren aan dichters voor hun dichtwerken, hetzij van epischen hetzij van dramatischen aard, die tot de literatuur in eerste instantie behooren. De Balder-figuur uit Gorters „Moi” en de Freyer-gestalte uit „Zonnezege” van Nico van Suchtelen, b.v. zijn aan de Noorsche mythologie ontleend.

Om deze cultuurhistorische en belletristische waarde, vormen de mythen (verdichte verhalen, waarvan een goddelijk wezen het middelpunt is) en legendes (half-historische, half-fantastische verhalen van menschelijke daden) tegenwoordig objecten van wetenschappelijke studie, niet het minst, omdat veelal de motieven van de mythen en legendes der onderscheiden volken aan elkaar verwant blijken te zijn en dus den onderzoekers draden in handen geven bij hun nasporingen naar volken-verhoudingen en ideeënuitbreiding. Bijna ieder volk heeft zoo zijn mythen- en legendes-verleden en bewaart daarin als in een historie-museum de kenmerken van het volkskarakter. De historicus zoowel als de literator of aardrijkskundige, de beoefenaar van godsdienstwetenschap en kunstgeschiedenis zooged als de folklorist vinden dus in die mythen en legendes ieder voor zich studie materiaal. En eindelijk, de belangstellende lezer, die houdt van verbeeldingsspinnels, van heldenverering en goden-verhalen, heeft in deze mythen en legendes een onuitputtelijke bron van steeds nieuwe genieting.

Sinds jaren nu zijn de Uitgevers W. J. Thieme & Cie bezig een verzameling van deze in hun betekenis veelzijdige verhalen te bezorgen. In uni-

forme uitgave: kloekke deelen, rijk geïllustreerd en fraai gebonden, hebben ze onderscheiden buitenlandse en Nederlandsche bundels tot een serie vereenigd, die nu reeds 19 deelen telt.

De reeds genoemde boeken openen de rij. Dat ze alle drie reeds in vierde druk verschenen bewijst, hoezeer ze zijn (en nog steeds worden) gewaardeerd, al verklaart natuurlijk ook de stof, met name van den tweeden en derden bundel, veel van die belangstelling. Achtereenvolgens zijn aan dit trio toegevoegd de deelen: Japansche, Servische, Nederlandsche, Brahmanistische en Boeddhistische, Egyptische, Spaansche, Mexicaansche en Peruaansche, Russische mythen en sagen, steeds door ter zake kundigen uit den oorspronkelijken tekst in het Nederlandsch overgebracht en met reproducties van kunstenaarswerk geïllustreerd. En in de laatste jaren onderging de serie andermaal een groote uitbreiding met de deelen: „Volksvertelsels uit Vlaanderen”, „Javaansche Sagen, Mythen en Legendes”, „Mythen en Legendes van China”, „Volksverhalen uit Oost-Indië”, „Verhalen en Legendes van Israël”, „Mythen en Sagen uit West-Indië”. Vergis ik mij niet te zeer, dan is meer dan een van deze nieuwe deelen zelfs uit dit jaar, 1927.

De opsomming van deze titels moge een indruk geven van den omvang der serie en van de veelheid aan waardevol studie- en lektuurmateriaal, die daarin is samengebracht. Onze bedoeling is dan ook allereerst: op deze keur-collectie alszoodanig de aandacht te vestigen en de betekenis te releveeren, die zulk een kostbare onderneming (de deelen hebben alle 30—60 platen) heeft in ideëel, zoowel als in wetenschappelijk en paedagogisch opzicht. Elk van de boeken vormt een opzichzelf staand, afgerond geheel: alléén de „Nederlandsche Sagen en Legendes” vorderen twee banden.

In 't bijzonder — en dat is ons tweede doel — wijzen we voorts op de laatst-verschenen deelen, de Javaansche, West-Indische- en Vlaamsche verhalen.

De eerste, een pracht-collectie meestendeels uit den volksmond opgeteekende verhalen, illustreert op duidelijke wijze wat we uit volkenkundige beschrijvingen en ook uit de literatuur weten, dat het leven en de levensfeer van den Javaan volkomen beheerscht wordt door zijn geloof in geesten en hem-omringende krachten. Altijd weer gaan de verhalen over berggeesten, zeeggeesten, rotsgeesten e.d., wrekende machten steeds, die daarom met de uiterste zorg moeten worden ontzien en het is zeer interessant op te merken, hoe door die voorstellingen heen invloeden spelen van Boeddhisme, Moha-medanisme en Christendom, die alle in den loop der eeuwen op Java (en Borneo, waar ook enkele der verhalen geïllustreerd zijn) wortel hebben geschoten en invloed hebben gehouden.

De West-Indische verhalen betreffen vooral de folklore van twee, momenteel ver van elkaar staande West-Indische volken, de Indianen en de Negeren, die duidelijk wijst op een oorspronkelijk nauwere verwantschap. Een breede inleidende beschouwing van den Auteur, Dr. H. van Capelle, gaat aan de verhalen-weergave vooraf en wijst op dit, zeker merkwaardige resultaat van onderlinge vergelijking. Teeknend is ook, dat de Indianen-verhalen (meest over dieren die in menschen veranderen) veel fijner van geest en dieper van zin zijn, dan de Neger-sagen, die altijd weer den sluwen, inhaligen, serpentigen spin tot middelpunt hebben.

De derde bundel eindelijk: de „Volksvertelsels uit Vlaanderen”, is een herziening en uitbreiding van het bekende boek van Pol de Mont en Alfons de Cock, dat reeds van 1898 dateert. Karakteristiek komt ook in deze verhalen weer aan den dag, de psyche van het volk, waarover wordt verteld; naast duivel- en spookvertelsels, die bij het Vlaamsche volksleven onafscheidelijk behooren, staat een groot aantal grappige verhalen, kluchten, hekel-histories, die evenzeer als de eerste den Vlaamschen geest reproducteeren.

Als natuurlijk niet doenlijk, uitgebreide „verslagen” te geven van wat deze boeken bevatten, 't is ook niet de bedoeling van ons schrijven. Evenmin kunnen we in detail-critiek treden. Er is uiteraard in zulke verhalen, vooral wanneer het volksvertelsels zijn, vaak een erotisch element en in sommige gevallen kleurt dat een verhaal of verhaalfragment wel eens wat sterk; ook loopt door de nitingen van volksgeestigheid en volkshumor soms een grof adertje of komt een minder gewenscht woord voor — en zoo zou bij afzonderlijke beschouwing van ieder verhaal nog wel meer te noemen zijn. Maar zulke bezwaren betreffen dan dat ene stuk, soms een enkele alinea en zeker niet de boeken alszoodanig, die verzamelingen zijn van buiten-de-Schrijvers-om vaststaand materiaal. Bovendien zou gerechtvaardigde critiek een uiteraard breede beschouwing vorderen. En dat ligt niet binnen het bestek van dit artikel.

Wat we willen is: op de serie als geheel en op de genoemde boeken in 't bijzonder de aandacht vestigen, en de lektuur ervan aanbevelen aan hen, die tot zoodanige leesstof zich aangetrokken gevoelen.

C. T.